

Geef doctoraatsstudenten eigen middelen

HOGER ONDERWIJS Doctoraatsstudenten moeten meer financiële autonomie krijgen, vindt Nadia Fadil. De meesten zijn financieel afhankelijk van hun promotoren, wat de verhoudingen nog schever trekt.

Nadia Fadil
Hoofddocent aan het departement sociale en culturele antropologie (KU Leuven.) Ze verricht onderzoek naar religie, migratie, postkolonialiteit en ras.

De verkrachtingszaak rond de veroordeelde hoogleraar F.D. heeft de gemeedten beroerd. Ook ik was diep geschokt door wat ik erover heb gelezen in de kranten. In een analyse over watoestanden in het hoger onderwijs zoomde deze krant in op de ongelijke relatie tussen doctoraatsstudenten en professoren (DS 29 oktober). Ik wil hier stilstaan bij een aspect dat onderbelicht is gebleven: het financieersmodel van de doctoraat.

Dat er ongelijkheid bestaat tussen doctoraatsstudenten en professoren, valt niet te ontkennen. Meer zelfs: ze vormt de basis van elke onderzoek- en onderwijsrelatie. De professoren hebben meer inzicht in hun vakgebied dan hun medewerkers en studenten en krijgen vaak veel erkenning van hun peers. Het is hun expliciete opdracht om leider te zijn in hun veld door te publiceren in toonaangevende tijdschriften of uitgeverijen en door hun studenten en medewerkers

te vormen en te initiëren in een wereld die zij kennen.

In het beste geval vertaalt dat zich in een gezond mentorschap. Een promotor neemt doctoraatsstudenten onder de vleugels en leert hun de vaardigheden van 'goed onderzoek'. Maar het promotorschap beperkt zich niet tot die formele taak. Vaak initieert de promotor zijn of haar medewerkers ook in een 'hidden curriculum'. Door dicht te staan bij de promotor leren ze wie er toe doet, welke tijdschriften belangrijk zijn, welke conferenties relevant zijn en worden ze geïntroduceerd aan collega's die misschien later een belangrijke rol kunnen spelen in hun loopbaan. Dat gebeurt vaak op informele momenten: tijdens diners, op café, bij de promotor thuis of tijdens conferenties. Hoe dichtere een student of onderzoeker zijn een promotor staat, hoe meer inzicht die krijgt in de ongeschreven regels.

Het Duits spreekt van *Doktoramt-*

Politieke pyromanen helpen Brussel niet vooruit

Gideon Boie
Docent en onderzoeker architectuur (KU Leuven).

MOBILEIT Ideologische tegenpolen vinden elkaar in het verzet tegen de Brusselse circulatieplannen. Met hun acties maken ze elk normaal gesprek over mobiliteit onmogelijk, schrijft Gideon Boie.

In verschillende Brusselse gemeenten brak de afgelopen weken verzet uit tegen Good Move, het gewestelijke mobiliteitsplan. Groepen mannen verstoorden gemeenteraden en braken tijdelijke verkeersinrichtingen af. Vorige week waren de Paviljoenstraat en het Stephensonplein in Schaerbeek aan de beurt. De groepen scandeerden slogans, gelferden een voetbalmatch geworden is. 'We slaan alles kapot! Geef onze wijk terug!' De schepen van Mobiliteit Adielde Byttebier (Groen) is een dictator die het circulatieplan opgedrongen heeft. 'Vuurpijlen en voetzoekers zeten de argumenten kraak bij.

We kunnen verantwoordig zijn

over het mobiliteitshooganisme, maar wat echt verontrustend is, is het gemak waarmee lokale besturen in Molenbeek, Anderlecht en Jette gehoor geven aan de luide roepers. Nauwelijks enkele dagen na de start van de testfase van Good Move vonden de ideologische tegenpolen PS, MR, PVDA, Vb elkaar in de uitroep dat ze goed naar 'de mensen' willen luisteren. Niet Vandaels van de burgerbeweging Heroes for Zero beschreef hier hoe die politieke lafheid het conflict deed escaleren (DS 26 oktober).

Politieke pyromanen gooiden nog wat olie op het vuur. Tijdens de rellen stonden MR-politicus trots selfies te trekken met een verkeersbord van een fietstraat in de hand. Brussels Parlement lid Youssef Handichi (PVDA) tweette 'aan de zijde te staan van mensen die onderworpen worden aan plannen, zonder overleg en zonder geloofwaardig alternatief'. Collega-par-

lementslid Latifa Ait-Baala (MR) deed er een scheepje bovenop: 'De passage en force van de meerderheid Deff-Ecolo stuit op een ongekend democratisch verzet.'

Regeringspartij PS gaat evenmin vrijuit. 'Good Move in Schaerbeek is verwijderd. De PS heeft gewonnen', schreef Mehdi Hassani (PS) op Facebook. Minister-president Rudy Verwilt zinspeelde al in zijn beleidsverklaring op aanpassingen aan het mobiliteitsplan. Daags na de rellen liet hij weten niet koppig te willen doezetten, nu het circulatieplan spanningen veroorzaakt. Alsof het verkeer in Brussel niet dagelijks tot spanningen leidt. Alleen Philippe Close, de burgemeester van Brussel-stad, wordt de ruggengraat om van de testfase ook een test te maken.

Strijdt tegen verkeerspaaltjes
Met die politieke context moeten we rekening houden wanneer we verla-

ringen zoeken voor de hevige strijd tegen verkeerspaaltjes. Tijdens het puinruimen werd al snel gevestigd de sociale en culturele verschillen tussen bevolkingsgroepen. In *De Morgen* suggereerde Bart Eckhout zelfs dat het om een soort klassenstrijd zou gaan. Socioloog Rudi Laermans (DS 28 oktober) zit op dezelfde lijn: 'Men spreekt niet met één stem in wijken met een tendens tot gentrificatie: de

Politieke moed betekent zoeken naar een gedeelde toekomst, niet weglopen van een brandje dat je zelf gestookt hebt

ter of *Doktorvater*, wat de intensiteit en socialiserende rol van het promotorschap illustreert. Vaak verandert die relatie in een levenslange vriendschap die gekenmerkt wordt door wederzijdse loyaliteit, appreciatie en affectie. Maar in evenveel gevallen loopt het mis, en rijzen er conflicten over miskenning en macht.

Als we de onderzoeksmiddelen rechtstreeks naar onderzoekers laten gaan, kunnen die een eigen intellectueel parcours ontwikkelen

Ik heb hier vooral het 'universitaire leven zoals het idealiter is' belicht, en gevallen van expliciete machtsmisbruik en geweldpleging buiten beschouwing gelaten. Maar ook in dit ideaalbeeld vormt de ongelijkheid tussen de professor en de doctoraatsstudent het vertrekpunt. Daarom is het zo belangrijk dat de onderzoekers een zekere vorm van autonomie hebben. Net daar komt steeds vaker het schoentje.

Piramide
De laatste 25 jaar is het aantal doctorstitels meer dan verdrievoudigd en is het aantal doctoraatsonderzoekers met 60 procent gestegen. Die stijging hebben we vooral aan het piramidale model te danken. Onderzoeksmiddelen worden via open competities vaak toegekend aan projecten die door professoren zijn bedacht en uitgeschreven. Zij werven vervolgens onderzoekers aan om een doctoraatsonderzoek te doen. Dat model, dat vooral op de leerst van de harde wetenschappen is geschoeid, heeft in alle universitaire domeinen opgang gemaakt, inclusief in de humane wetenschappen.

Dat het aantal doctors toeneemt, kunnen we alleen toejuichen. Een doctoraat is de meest verregaande universitaire vorming, waarbij onder-

zoekers vaardigheden verwerven die ook buiten de universitaire context waardevol zijn. Maar doordat de meeste onderzoekers worden aangeworven voor projecten die door een professor zijn bedacht, wordt een thema dat hij of zij 'bezit', worden ze nog afhankelijker. Ze moeten (steeds vaker) samen met hun promotor publiceren, hangen financieel van hem of haar af en krijgen niet altijd de kans om buiten de krijtlijnen te werken.

De promotor wordt de 'baas' en de doctoraatsstudent zijn of haar ondergeschikte. Dat hoeft niet noodzakelijk fout te lopen: in veel gevallen leidt dat tot een productieve samenwerking. Maar het versterkt wel de al ongelijke machtsrelatie en verhoogt het risico op misbruik - van plagiaat tot een verregaande beperking van de autonomie van de doctoraatsonderzoeker.

Nieuwe paden verkennen

De beuzen voor aspiranten van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek zijn een van de weinige financieringsbronnen waarmee doctoraatsonderzoekers een eigen thema kunnen uitwerken en financiële autonomie kunnen verwerven. Alleen een erg klein en select publiek kan zo'n beurs krijgen. Een verdere verruiming van dat model, zoals in Frankrijk, de VS en andere landen met excellente onderzoekers, zou de onderzoeker, de professor én de wetenschap ten goede komen.

Zoals we de onderzoeksfinanciering zouden decentraliseren en rechtstreeks naar onderzoekers sluiten, kunnen die een eigen intellectueel parcours ontwikkelen en nieuwe paden verkennen. We ontlasten daarmee ook de professoren, voor wie onderzoeksgeld aanvragen een verplicht nummer is dat hen weghoudt van hun onderzoekstraject. En we herstellen de relatie tussen de promotor en de onderzoeker.

Zo kan de professor weer doen wat hij of zij best doet: studenten en onderzoekers initiëren en begeleiden in een vakgebied dat hij of zij beheerst met respect voor hun autonomie, in plaats van hun baas te zijn.

witte hoogopgeleide nieuwkomers hebben andere belangen dan de laagopgeleide, gekleurde ingezetenen.'

Nochtans leidde de invoering van het circulatieplan in de Azaleawijk, een geogede buurt van Schaerbeek, ook tot weerstand. De bewoners trokken alle registers open: ze beweerden dat hun huizen onbereikbaar werden, ze niet waren geïnformeerd, ambulances kostbare tijd verloren en het openbaar vervoer geen alternatief bood. Het klassenverschil lijkt eerder een passe-partout in de verdediging van de auto als heilige koe.

Verwarring zaien

Met halve waarheden en gefabriceerde onvrede ontken een bonite coalitie van communisten, boomers, bourgeois, linksocialisten en stadsbendes de noodzaak van een stedelijke transitie. De eis om te luisteren naar de mensen is de dooddoener. De gezaaide verwarring maakt elke nor-

maal gesprek over mobiliteit en verkeersveiligheid onmogelijk. Als het vervolgens om geweld uitdraait, schreeuw iedereen 's anderendaags zijn onschuld uit en krijg je de onderklasse de schuld.

Afgelopen woensdagavond riep burgerbeweging 1030/0 de organisatoren van de protesten én voorstanders van het circulatieplan op om samen te komen op het Stephensonplein. Er werd koffie, thee en fruitsap geschonken. De gesprekken waren niet gemakkelijk, de onwennigheid was groot en er vielen heel wat verwijten te noteren, maar het bleek mogelijk om naar elkaar te luisteren. Opleidingsniveau of afkomst deed er even niet toe, want iedereen begreep goed dat ze in dezelfde wereld leven en met dezelfde uitdagingen kampen.

Politieke moed betekent zoeken naar een gedeelde toekomst, niet weglopen van een brandje dat je zelf gestookt hebt.

column

Griet Vandermassen

Femicide wijst niet altijd op vrouwenhaat

België zal eindelijk statistieken verzamelen van het aantal vrouwenmoorden, en van de slachtoffers van doding binnen een partnerrelatie (DS 29 oktober). Dat zijn vooral vrouwen. Gemiddeld zijn het er dertig per jaar, volgens een feministisch collectief dat vrouwenmoorden in ons land registreert sinds 2017. Elke twaalf dagen sterft hier dus een vrouw door toedoen van haar (ex)partner.

Dodelijk geweld op vrouwen is een wereldwijd probleem. De Zuid-Afrikaanse feministe Diana Russell bedacht er in 1976 de term 'femicide' voor. Het begrip brak internationaal door, samen met Russells invulling ervan: femicide als een haatmisdrijf tegen vrouwen. Het is 'de meest

extreme vorm van geweld tegen vrouwen: de moord op vrouwen omdat ze vrouw zijn', schrijft de Vrouwenraad in zijn dossier daarover. Die definitie blijft me verbazen. Als 'vrouw zijn' de belangrijkste factor is, zouden mannen hun slachtoffers willekeurig uitkiezen en zouden ze blijven moorden. Een verklaring in termen van vrouwenhaat of structureel seksisme leidt niet tot voorstellingen over risicofactoren. Welke vrouwen lopen meer gevaar om door hun partner te worden omgebracht? We hebben er vanuit dat perspectief het raden naar.

Femicide automatisch interpreteren als een uiting van misogynie, is even ondoordacht als dodelijk geweld tussen mannen duiden als een uiting van mannenhaat. Over de hele wereld zijn beide seksen disproportioneel slachtoffers van het laagste vormen van geweld. Moord in een romantische context treft vooral vrouwen, doodslag door een sekegenoot vooral mannen. Dat zegt ons allen dat het geweld een genderdimensie heeft. Het zegt niets over de oorzaak ervan.

Empirisch onderzoek onthulde wel risicofactoren voor femicide. De Vrouwenraad heeft die opgelijst: op gezinsniveau gaat het om voorafgaand geweld door de dader, de aanwezigheid van een kind uit een vorige relatie (een niet-biologisch kind van de dader), vreeemding van de partner en een relatiebreuk. Hoe gevaarlijk dat kan zijn, werd vorige week nog tragisch geïllustreerd in Brussel. Een jonge Spaanse vrouw werd er doodgestoken door haar ex, nadat ze had geweigerd om naar hem terug te keren. 'Als ik je niet kan krijgen, krijgt niemand je': waarom is die logica vrouwen blijbaarder? De Canadese evolutiepsychologen

Marco Wilson en Martin Daly verichten daar pionierswerk over. De soms dodelijke agressie van mannen tegenover hun partner weerspiegelt een geëvolueerde mannelijke seksuele bezitterigheid, schrijven ze in hun klassieker *Homicide* uit 1988. Cross-cultureel is partnermoord meestal een mannelijke reactie op (echte of vermeende) seksuele ontrouw of op een relatiebreuk door de vrouw. Anders dan een vrouw, weet een man nooit zeker of een kind van hem is. Gevoelens van intense jaloezie en wrok bij mogelijke tekenen van overspel of bij haar voornemen hem te verlaten, zijn geëvolueerde oplossingen om seksueel bedrog te voorkomen en niet aan het kortste eind te trekken in de mannelijke seksuele competitie.

Die bezitterigheid manifesteert zich in cultureel diverse praktijken die in essentie op hetzelfde neerkomen: een kijk op vrouwen als mannelijk eigendom. In veel culturen schenkt een vader zijn dochter ten huwelijk. In veel andere kunnen mannen een echtgenote, en kunnen ze een terugbetaling eisen als hun aankoop onvruchtbaar blijkt. Wat mannen kopen, is haar productieve vermogen. Hoe jonger de vrouw, hoe meer ze kost. Overspel wordt over de tijden en culturen heen gecriminaliseerd bij vrouwen, niet bij mannen. Vaak heeft de bedrogen echtgenoot recht op een compensatie of op gewelddadige wraak wegens diefstal van zijn eigendom.

Culturen kunnen mannelijke agressie ter controle van een partner aanmoedigen of afstraffen. Europa scoort met 0,7 gevallen van femicide per 100.000 vrouwen het laagste. Maar dat cijfer berbergt een veel groter aantal slachtoffers van geweld dat niet dodelijk is, maar ernstig genoeg om haar weer te doen nadagen voor ze nog eens kortgeroerd de deur uitstapt. De geloofwaardige dreiging van een gewelddadige dader is een heel effectief controlemiddel, weten Wilson en Daly. Dat een vrouw het grootste risico loopt na een relatiebreuk, toont dat het zo'n man vaak menens is.

Om femicide te begrijpen, kom je er niet alleen met een verwijzing naar patriarchale structuren, laat staan met vrouwenhaat. De geëvolueerde mannelijke psychologie is onderdeel van de puzzel. Die mee in rekening brengen, staat ons voor meer uitdagingen, maar is potentieel veel vruchtbaarder.

Griet Vandermassen is filosofe en auteur. Haar column verschijnt tweewekelijks op woensdag.